

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Syntagmata Theologica Sive Principalis Theologiæ Tractatus

Lourenço, Agostinho

Leodii, 1694

Sectio V. Proponitur, & stabilitur sententia tene[n]da.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-80131](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-80131)

SECTIO V.

Proponitur, & stabilitur Sententia tenenda.

79. LTIMA, & mihi verior sententia est, idèd Verbum Divinum generari, non ita verò Spiritum Sanctum, quia Verbū ex vi suæ processionis formaliter, immediate, & primariò accipit Naturam Divinam, prout hæc consistit in Intellectione Divina; quam tamen ex vi suæ processionis non accipit Spiritus Sanctus formaliter, immediate, & primariò, sed solum concomitanter, identicè, & consequenter. Ita P. Soar. lib. II. de Trinit. cap. 5. & 6. à quo aliquo modo discrepabimus quoad modum explicandi cum P. Arriaga 1. p. d. 47. sect. 8. ut ex dicendis constabit. Supponit igitur hæc nostra sententia, Naturam Divinam consistere formaliter in Intellectione Divina, ad cuius intelligentiam.

80. Advertes primò, Essentiam, seu Naturam Divinam, prout alibi jam diximus, dupliciter posse accipi; aut realiter; aut virtualiter: realiter prout includit adequatè quidquid realiter est Deus: virtualiter prout virtute distinguitur tanquam Natura à suis proprietatibus. Et in hac ratione virtuali adhuc dupliciter considerari potest; aut virtualiter intrinsecè, prout independentè ab omni distinctione rationis Natura distinguitur à proprietatibus sic virtualiter distinctis, sive proprietates sint quid absolutum, sive quid relativum: aut virtualiter extrinsecè, prout scilicet metaphysicè, & quoad nos consistit in aliquo prædicato per rationem distincto ab aliis prædicatis sic metaphysicè consideratis.

81. Advertes secundò, Essentiam, seu Naturam Divinam physicè realiter sumptam consistere in existentia à se in omni genere perfectionis, tam absolutæ, quam relativæ: physicè virtualiter, seu virtualiter intrinsecè sumptam consistere in Intellectione divina: metaphysicè, seu virtualiter extrinsecè consideratà consistere in Aleitate, quæ omnia latè tradidimus in Met. tr. I. d. 3. sect. 17. & 18. idèd; hic non sunt repetenda, cum ibi videri possint.

82. Advertes tertio nomine Naturæ, prout per generationem est communicabilis, non posse intelligi Naturam physicè realiter sumptam, id est secundum omnem suam realitatem. Patet, quia cum Natura prout sic includat etiam perfectiones relativæ, secundum has non est natura communicabilis; siquidem Verbo communicatur Natura, non verò Paternitas; & Spiritui Sancto communicatur eadem Natura, non tamen Paternitas, & Filiatio. Non item potest intelligi Natura solum metaphysicè, & quoad nos sumpta. Patet, quia communicatio Naturæ formaliter, prout distincta est ab iis, quæ formaliter non communicantur, datur à parte rei independentè ab omni conceptione nostri intellectus; siquidem, sublata omnino omni consideratione extrinsecæ rationis, à parte rei Verbum generatur, non verò Spiritus Sanctus; Natura communicatur, non verò Paternitas; Verbum procedit formaliter per Intellectum, non verò per Voluntatem; Spiritus Sanctus formaliter per Voluntatem, non verò per Intellectum, &c. Unde nomine Naturæ prout sic communicabilis intelligenda est Natura virtualiter intrinsecè sumpta juxta ea, quæ diximus loco supra citato in Metaphysica. His positis,

83. Conclusio sit: Verbum Divinum idèd dicitur

generari, & esse Filium, & non ita dicitur generari Spiritus Sanctus, neque esse Filium, quia Verbum ex vi processionis suæ formaliter, & primariò procedit simile in eadem Naturâ Divinâ, id est in Intellectione divina: at verò Spiritus Sanctus ex vi suæ processionis formaliter, & primariò non procedit similis in Natura Divina, nempe in Intellectione, sed in amore, qui est veluti proprietas consequens Naturam, nempe Intellectionem.

84. Probatur ex definitione generationis supra appositâ, quia generatio, ut diximus, est *Processio viventis à vivente à principio vitæ conjuncto in similitudinem naturæ*, saltem in specie infima, idque formaliter ex vi suæ processionis; sed hoc solum competit processionis Verbi, non autem Spiritus Sancti; ergo &c. Probatur minor, in qua est tota difficultas, idque facillè, quia procedere ex vi suæ processionis in similitudinem Naturæ, nihil aliud est, quam quod formale principium talis processionis sit ipsa Natura producentis; sed formale principium processionis Verbi est Intellectio, in qua consistit Natura virtualiter intrinsecè sumpta; & formale principium processionis Spiritus Sancti est Volitio, quæ ut virtualiter intrinsecè distincta ab Intellectione non est Natura, sed proprietas; ergo &c.

85. Confirmatur à priori, quia omne agens naturaliter intendit assimilare sibi terminum in ea forma, quâ agit, ut cum D. Thom. 1. p. q. 41. a. 5. tenet communis tam Philosophorum, tum Theologorum doctrina; ideoque si forma, quâ agens agit est ipsa natura, intendit per se primò assimilare sibi terminum in natura ut sit in homine, in quo quia potentia generandi est illius forma, homo per generationem hominis intendit in forma hominis assimilare sibi filium: si autem forma, quâ agit non est natura, sed veluti proprietas, intendit per se primò assimilare sibi terminum in tali forma, nempe proprietate, ut sit in igne, in quo quia potentia calefaciendi est illius calor, ignis per calefactionem intendit per se primò assimilare sibi passum in calore, qui est ejus proprietas, non autem in forma, quæ est ejus natura; sed potentia productiva Verbi est Intellectio, & potentia productiva Spiritus Sancti est Volitio, ut supra diximus d. 3. a. num. 95. Intellectio autem est Natura, & non ita Volitio; ergo Verbum ex vi suæ processionis formaliter ex primariâ intentione procedit simile in Natura; consequenterque generatur ut Filius; & non ita procedit, neque generatur Spiritus Sanctus.

86. Hæc quidem videtur esse sententia D. Thomæ loco proximè citato, ubi post rationem proximè adductam concludit: *Illud ergo, inquit, est potentia generativa in aliquo generante, in quo genitum similitur generanti; Filius autem Dei similitur Patri gignenti in Natura Divina: Unde Natura Divina in Patre est potentia generandi in ipso.* Ex quo patet secundum mentem D. Thom. aliter communicari Naturam Divinam Verbo, & aliter Spiritui Sancto, nam Verbo communicatur ex vi suæ processionis formaliter, & primariò, & sic communicatur Intellectio, cum qua etiam identicè, & secundariò communicatur Volitio: at verò Spiritui Sancto ex vi suæ processionis formaliter, & primariò communicatur Volitio, cum quâ etiam identicè, & concomitanter communicatur Natura, sive Intellectio; alioqui discursus D. Thomæ nihil concluderet, si Natura eodem modo utrique communicaretur, quod quidem fieret, si tam Intellectio, quam Volitio esset formaliter Natura.

87. Contra hanc nostram conclusionem adduci possunt

possunt ea omnia argumenta, quæ contendunt probare, Naturam Divinam virtualiter physice, seu intrinsicè sumptam non consistere in Intellectione. Item omnia illa, quæ probare intendunt, Intellectionem Divinam non distingui virtualiter intrinsicè à Volitione Divinâ; sed cum hæc omnia soluta jam sint in loco supra à nobis citato in *Met. tract. 1. d. 3. sect. 17. & sect. 20.* ibi videri poterunt. Adhuc tamen.

88. Argues 1. D. Thom. proximè cit. quærens: An potentia generativa, & spirativa sit Essentia? Responder affirmativè; ergo videtur sentire, Essentiam, sive Naturam esse principium Spiritus Sancti, sicut est Verbi. Confirmatur ex Concil. Florent. sess. 58. ubi Joannes Theologus docet, Naturam Divinam, concurrere ad productionem Spiritus Sancti, ut principium communicativum. Respondeo D. Thom. & Joannem Theologum nomine Essentiæ, seu Naturæ ibi intelligere idem, atque absolutum, ita ut sit sensus, potètiâ productivam ad intra consistere in aliquo essentiali, prout essentialia distinguuntur à Notionalibus, ut supra diximus; non autem prout inter absoluta comparatur principium Verbi ad principium Spiritus Sancti, ut patet ex discursu ejusdem D. Thomæ supra adducto.

89. Argues 2. In Deo potest distingui conceptus Naturæ à conceptu potètiæ intellectivæ; & conceptus potètiæ intellectivæ à conceptu Intellectionis: similiter distingui potest cōceptus Naturæ à conceptu potètiæ volitivæ; & cōceptus potètiæ volitivæ à conceptu volitionis; sed hoc posito, tam Intellectus, & Voluntas, quam Intellectio, & Volitio sunt veluti proprietates Naturæ, quarum ipsa Natura est radix, licetque Natura in ipsa radice, non autem in Intellectione consistit; ergo cum eadem sit radix Intellectionis, & Volitionis, non minùs communicatur Natura per Volitionem, quàm per Intellectionem; consequenterque tam Verbum, quàm Spiritus Sanctus dicentur procedere similes in Natura, ac proinde generari; aut si hoc negat ut de Spiritu Sancto, etiam poterit de Verbo negari. Hoc argumento valdè premittitur P. Soar. & omnes illi, qui cum eo affirmant, solam dari distinctionem rationis inter Intellectum, & Voluntatem Divinam, quam etiam admittunt inter Naturam, & Intellectum; inter Intellectum, & Intellectionem. Sed juxta nostra principia supra, & jam alibi apposita loco supra citato.

90. Respondeo concessa majori, si sermo sit de sola distinctione rationis, seu virtuali extrinseca; non autem si sermo sit de distinctione virtuali intrinseca: nam distinctio virtualis intrinseca in absolutis solum reperitur inter Intellectum, & Voluntatem, seu quod idem est, inter Intellectionem, & Volitionem. Et hujus ratio est, quia solum de his cogimur verificare à parte rei duo contradictoria, qualia sunt: Intellectio est formaliter principium Verbi, & non Spiritus Sancti: Volitio est formaliter principium Spiritus Sancti, & non Verbi: Verbum procedit formaliter per Intellectionem, & non ita procedit Spiritus Sanctus: Spiritus Sanctus procedit formaliter per Volitionem, & non ita procedit Verbum; hæc autem stare non possunt à parte rei sine aliqua distinctione à parte rei; non reali, neque formali; ergo virtuali intrinseca, prout alibi diximus. Unde:

91. Advertes in Deo, cum sit agens rationale, duos tantum ordines operationum ad intra reperiri, nempe ordinem intelligendi, & ordinem volendi; processio igitur Verbi pertinet ad ordinem intelli-

ligendi; processio verò Spiritus Sancti pertinet ad ordinem volendi; cum tamen Deus sit agens perfectissimum, in ordine intelligendi non distinguitur intrinsicè radix, & potentia ab actu intelligendi, sive ab intellectione actuali, sed simul ac semel per eandem virtutem formaliter intrinsicè est essentialiter potens intelligere, & actu intelligens; sicut essentialiter est potens existere, & actu existens. Similiter in ordine volendi ratio potètiæ non distinguitur ab actu amandi; siquidem nulla contradictoria assignari possunt, quæ à parte rei debeant verificari de potentia, & actu, & quorum ratione cogamur talem distinctionem admittere inter illos; sicut cogimur admittere inter ordinem intelligendi, & ordinem amandi, de quibus à parte rei verificantur contradictoria, qualia sunt, quod Verbum procedat formaliter ordine intelligendi, & non ordine volendi; & Spiritus Sanctus è contra. Cum igitur ordo intelligendi sit ex sua ratione prior, inde est quod in eo consistat Natura virtualiter intrinsicè; non autem in ordine volendi, qui cum sit posterior, est veluti illius proprietates; & quod Verbum procedens ordine intellectionis, procedat simile in Natura, & generetur ut Filius. Hæc ad intelligentiam conclusionis, hic enim supponimus potius, quàm probamus, Naturam Divinam virtualiter intrinsicè consistere in Intellectione.

Argues 3. Generatio communiter ab omnibus definitur: *Processio viventis à vivente à principio vita conjuncto in similitudinem naturæ*, quin addatur particula illa *ex vi sue processions formaliter*; ergo gravis additur talis particula; sed, illa sublatâ, definitio competit etiam processioni Spiritus Sancti; ergo &c. Respondeo particulam istam involvi implicitè in illa alia *in similitudinem naturæ*; siquidem processio debet esse talis, quæ tendat in eam similitudinem ex sua speciali ratione. Unde negatur illa minor; neque enim Spiritui Sancto competit procedere ex vi sue processions formaliter in similitudinem Naturæ, sed Amoris.

Argues 4. Quod agens intendat per se primariò assimilare sibi terminum in ea forma, quæ est ratio agendi, est falsum; siquidè homo est v. g. non solum sibi assimilare filium in formâ, quæ agit, sed etiam in materia, quæ non est ratio agendis; ergo corrumpit explicationis fundamentum. Respondeo negando antecedens, ad cujus probationem dicimus, hominem solum materialiter assimilare sibi filium in materia; hæc enim tanquam subiectum præsupponitur ad generationem: Intentio tamen agentis est introducere formam, quæ est potior pars, & distinctiva compositi, quod ipsa constituit in propria specie hominis.

Instabis: Ratio agendi in homine generante est potentia generativa; & tamen homo non intendit assimilare sibi filium in potentia generativa, cum hæc sit distincta à natura, sed in ipsa natura, & forma substantiali; ergo agens non intendit assimilare sibi terminum in ea forma, quæ agit. Resp. (dato cum aliquibus, quod potètiâ proximè generativa sit accidens distinctum à substantia, ut est sententia communior,) potètiâ generativam solum esse rationem agendi instrumentali, agit enim nomine substantiæ, cum non possit esse causa principalis, qualis est ipsa forma substantialis: at verò generans intendit assimilare sibi terminum in ea forma, quæ agit principaliter, & nomine proprio, nempe in forma ipsius generantis, quæ est causa principalis, & principium generans remotum.

Urgebis:

95. Urgebis: Volitio Divina est veluti proprietas Intellectionis, sive Naturæ Divinæ; ergo sicut potentia generativa operatur nomine formæ, ita etiam volitio operabitur nomine Intellectionis, seu Naturæ; sed illa processio à potentia generativa operante nomine formæ est generatio; ergo etiam erit generatio processio Spiritus Sancti à volitione operante nomine Intellectionis, seu Naturæ. Respondeo negando utramque consequentiam; falsum enim supponitur, principium proximum semper operari nomine remoti; nam solum sic operatur, quando per se non est sufficiens ad productionem termini per se intenti à natura.

96. Patet in igne, cujus calor est principium proximum, tum ad producendum calorem, tum ad producendum alium ignem; & tamen calor operatur nomine proprio alium calorem, quia sufficiens est ad illum producendum, & in hoc terminus assimilatur producenti ratione caloris; operatur verò alium ignem nomine ignis, cujus est virtus operativa, quia ad hunc terminum producendum non sufficit solus calor, sed requiritur forma ignis, in qua ignis produciens sibi assimilatur alium ignem: cum igitur volitio Divina sit principium Spiritus Sancti nomine proprio, siquidem Spiritus Sanctus ex intentione primaria suæ processiois procedit ut Amor, potest Amor ex vi suæ processiois sibi vendicare ut principale principium ipsum Amorem, sicut calor calorem, sicque cum non sit processio Amoris ab Amore, seu volitione nomine Intellectionis, seu naturæ, non est generatio.

97. Argues. Spiritus Sanctus ex vi suæ processiois formaliter, & primario procedit ut Deus; ergo ex vi suæ processiois formaliter, & primario procedit similis in forma Deitatis, nempe in Natura, sicut Verbum; consequenterque per generationem. Probatur antecedens, quia Spiritus Sanctus est formaliter Deus; sed est formaliter Deus per processioem ab alio, & non à se; ergo ex vi suæ processiois procedit ut Deus; siquidem quidquid competit Spiritui Sancto in facto esse, ei competit in fieri suæ processiois, sicque si in facto esse est formaliter Deus, in ipso fieri processiois procedit formaliter ut Deus.

98. Respondeo negando antecedens, ad cujus probationem, concessa majori, & minori, negamus consequentiam, & ad illius probationem dicimus, quidquid competit Spiritui Sancto in facto esse, ei quidem competere in ipso veluti fieri, non tamen ex primaria intentione producentis; aliud enim est esse formaliter Deum, idque per processioem, & aliud id habere ex primaria intentione producentis; nam etiam homo in facto esse includit formaliter materiam; & tamen eam non habet ex primaria intentione generantis; sicque licet per generationem habeat tam materiā, quam formam, solum tamen formam, non autem materiam habet ex primaria intentione generantis. Unde.

99. Notandum est illud ex vi suæ processiois dupliciter intelligi posse: Primo latè, quatenus quidquid communicatur, communicatur per processioem, seu ratione processiois: Secundo strictius, quatenus processio ex primaria intentione agentis in illud tendit: primo modo competit Spiritui Sancto esse formaliter Deum, quia non aliter, quam per processioem Deitatem habet: secundo modo solum ei competit esse Amorem; solum enim Verbo competit ex primaria intentione procedere ut Deum, sicque simile in Natura.

Toni. l.

Instabis 1. Spiritus Sanctus procedit formaliter ut Persona Divina; siquidem procedit ut Persona; non ut creata; ergo Divina; ergo procedit formaliter ut Deus; siquidem Hypostasis prius ordinatur ad Naturam, quam ad ejus proprietatem; prius enim intelligitur subsistens divinitas, quæ est Natura, quam volens per volitionem, quæ est proprietas. Respondeo Spiritum Sanctum ex primaria intentione non procedere neque ut Personam Divinam, neque ut Personam; sic enim solum procedit ut Amor subsistens, qui conceptus præcindit à ratione Personæ, quæ est *Rationalis natura individua substantia*. Dixi ex primaria intentione, quia concomitanter, identicè, & ex secundaria intentione sicut procedit etiam ut Deus, ita & ut Persona Divina.

Instabis 2. Spiritus Sanctus procedit formaliter ut amans; ergo à fortiori ut intelligens: *Nihil enim volitum, quin præcognitum*; sed procedere formaliter ut intelligens, si Natura consistit in Intellectione, est procedere formaliter ut Deus; ergo &c. Respondeo negando antecedens; neque enim procedit formaliter, & primario ut amans, sicque neque ut intelligens, sed ut Amor subsistens, ut diximus.

Instabis 3. Natura Divina per se, & immediate petit Personalitatem Spiritus Sancti; sed illam non potest habere, nisi per processioem; ergo formaliter illi conjungitur immediate ex vi ipsius processiois; consequenterque Spiritus Sanctus procedit formaliter, & immediate ut Deus. Resp. ex dictis, Naturam Divinam per se, & immediate postulare Personalitatem Spiritus Sancti habendam quidem per processioem, sed non ex primaria intentione producentis.

Instabis 4. Processio Spiritus Sancti est ipsa formalis communicatio eorum, quæ ei communicantur, ut supra diximus; sed ei communicatur Natura; ergo est formalis communicatio Naturæ; sed ex vi communicationis competit forma communicata ei, cui communicatur; ergo ex vi suæ processiois ei competit Natura; consequenterque procedit ut Deus. Respondeo processioem Spiritus Sancti esse quidem ipsam formalem communicationem eorum, quæ ei communicantur, diverso tamen modo comparari ad terminos communicatos; nam ad amorem comparatur ut ad suum terminum formalem, & primarium; ad intellectionem verò ut ad terminum concomitantem, & secundarium: sicut etiam processio Verbi, prout est communicatio, comparatur primario & formaliter ad intellectionem, secundario autem, & concomitanter ad Volitionem: sic enim in sententia asserente, naturam, & proprietates in creatis produci eadem actione, talis actio per se primo tendit ad naturam, secundario autem, & concomitanter ad proprietates.

Urgebis: Illud primario intenditur in termino, quod est prius in tali termino; sed in Spiritu Sancto prius est intellectio, quam volitio; ergo ei primario intenditur communicari intellectio. Respondeo primo negando majorem: nam in homine prior est materia, quam forma; & tamen prius intenditur forma, quam materia: & prius existunt media, quam finis; & tamen prius, & per se intenditur finis, quam media. Respondeo secundò, data majori, negando minorem: Intellectio enim solum intelligitur prior in Patre, & in Filio, quam in Spiritu Sancto, in quo prior intelligitur volitio, quam intellectio; licet enim concomitanter simul, ac semel ei communicetur Intellectio,

Y y

intellectio, illud tamen communicatur per se primò, quod per se primò intenditur; hoc autem est volitio.

105. Inferes 1. Ergo Personæ Divinæ ex vi suarum processionum nō sunt æqualiter Deus; ipsæq; processionem non sunt æquales; hoc autem dici non potest; ergo &c. Respondeo negando illationem, nam Personæ Divinæ ut tales sunt, & earum processionem ut reales processionem sunt, non solum important terminos formales, sed etiam quidquid in Deo est absolutum, & identicè communicatur; ut sic autem sunt omnino æquales: quod necessariò dicendum est in omnium sententia; siquidem in omni sententia verum est, quod Verbo ex vi suæ processionis formaliter communicetur intellectio, & non ita volitio; & Spiritui Sancto ex vi suæ processionis formaliter communicetur volitio, & non ita intellectio, cum tamen diversa perfectio sit formaliter intellectio, atque est volitio formaliter.

106. Inferes 2. Ergo Spiritus Sanctus, saltem realiter procedet per generationem, & erit Filius; siquidem realiter procedit in similitudinem naturæ ex vi suæ processionis; licet enim intellectio, & volitio distinguantur virtualiter, realiter tamen sunt omnino idem, sicq; realiter competet Spiritui Sancto definitio generationis, & erit Filius. Respondeo primò, argumentum, si aliquid valeret, probare utique Spiritum Sanctum esse etiam realiter Verbum, & Verbum esse realiter Spiritum Sanctum; siquidem intellectio, & volitio realiter sunt idem; ergo si ex hoc non sequitur Spiritum Sanctum esse realiter Verbum, neque sequetur esse realiter Filium.

107. Respondeo secundò negando illationem, & antecedens probationis illius; nam procedere realiter in similitudinem Naturæ ex vi suæ processionis semper innuit sensum formalem. Et ratio est, quia intellectio, & volitio, licet realiter sint idem, tamen ut comparantur ad processionem distinguuntur virtualiter intrinsecè per æquipollentiam realem, hoc est, ita se habent, ac si realiter distinguerentur. Unde sicut non valet: *Natura est idem realiter cum Paternitate: Natura communicatur realiter: ergo Paternitas realiter communicatur*; idque propter mirabilem illam æquipollentiam, seu distinctionem, ita etiam non valet: *Intellectio est idem realiter cum volitione; volitio communicatur realiter Spiritui Sancto ex vi suæ processionis; ergo eodem modo Intellectio communicatur realiter*; siquidem propter eandem æquipollentiam distinctionis, licet utraque communicetur absolute, alia, nempe volitio communicatur primariò, & formaliter; alia verò, nempe intellectio solum identicè, & secundariò. Et hæc sufficiant pro quæstione hac difficillima, in qua usurpandum semper est illud Isai. 53. 8. *Generationem ejus quis enarrabit; & dicere cum D. Damascen. lib. 1. fidei cap. 2. Quoniam quidem est differentia generationis, & processionis didicimus: Quis verò sit modus hujus differentie nequaquam. Quamvis autem ista intelligere non possumus, tamen ita esse veraciter confitemur, & credimus: addere quæ cum D. Athan. serm. 3. contr. Arian. Neque propterea sacris Scripturis distendum est, quia hujusmodi questionem satis explicare non possumus.*

SECTIO VI.

An, & quâ ratione secunda Trinitatis Persona sit, & dicatur Verbum?

UM ex hæcenus dictis constat, secundam Trinitatis Personam esse verè, & propriè Filium Dei, ejusque processionem à prima Persona esse verè & propriè generationem, nunc inquirendum nobis est: An, & qualiter hic Filius Dei sit, & dicatur Verbum Dei? Pro quo sit?

Difficultas 1. Quid, & quotuplex sit Verbum? Dico 1. licet Verbum frequenter in Scriptura sumatur pro re mentis, aut oris verbo significata juxta illud Exod. 9. *Cras faciet Dominus verbum istud*: non tamen in hac acceptione hic à nobis usurpatur, utpotè quæ figurata est, quatenus nomen signi ad rem significatā transfertur: sed solum hic sumitur verbum in propria acceptione, sub qua est quid analogum ad verbum mentis, oris, & imaginationis, sive phantasiæ, licet hoc ultimum ab aliis quibus non dicatur verbum; siquidem verbum, cum sit terminus locutionis, solum conceditur agentibus rationalibus, quæ sola propriè loquuntur; cum autem phantasia in bruto, & in homine sit ejusdem rationis, & in bruto non subeat hanc denominationem, non est cur illam subeat in homine, & illius terminus dicatur verbum.

Dices: Terminus locutionis oris dicitur verbum; ergo etiam sic dicitur terminus phantasiæ. Respondeo negando consequentiam; diversa ratio est, quia os externum, quatenus magis subditur, & obedit rationi, quàm phantasia, magis participat dignitatem rationis; idè terminus locutionis externæ dicitur verbum; & non ita dicitur terminus locutionis internæ, sive phantasiæ.

Dico 2. Verbum definitur: *Est quid ore prolatum tanquam rei alicujus signum*. Ita P. Molin. 1. p. 9. 27. a. 1. d. 7. quæ definitio competit omni voci aliquid significanti, quæ prout est quid voce prolatum dicitur *verbum proferentis*; siquidem proferens appellatur loquens, seu dicens tale verbum; ipsa verò prolatio vocatur generatio, seu productio verbi; ut autem est signum rei aliquam significans, dicitur *verbum illius*. Undè:

Colliges primò, omne verbum duorum dici verbum, unius nempe ut *dicentis* id verbum; & alterius, ut rei per idem verbum dictæ, seu significatæ. Patet in hac voce *lapis*, quæ vox dicitur verbum meum, id est à me prolatum, & dicitur verbum lapidis tali verbo dicti, sive significati.

Colliges secundò, in solis agentibus rationalibus reperiri verbum; siquidem sola rationalia, ut diximus, propriè loquuntur, utpotè quæ sola proferunt signa animo manifestandi, in quo propriè consistit locutio. Unde nec voces brutorum, neque termini producti per eorum cognitiones dicuntur verbum.

Colliges teriò, speciem impressam, licet sit quid productum ad representandum objectum, non tamen esse verbum; cum non sit producta per locutionem, neque ab intellectu, sed emanet ab objecto. Idem etiam dicendum de speciebus memorativis, quæ etiam non producuntur animo manifestandi, neque possunt habere rationem manifestatam in facto esse, qualem habet verbum, sed ad plurimum